

## Studietur til Stockholm for Klima- og Miljøudvalget 22. – 24. august 2022



### **Deltagere**

#### **Klima- og Miljøudvalget:**

Tom Vang Knudsen (A)

Calle Greisholm (A)

Pia Skou (B)

Dorthe Wichmand Müller (F)

Trine Henriksen (Ø)

Rebecca Plomin (C)

Lone Yalcinkaya (V)

#### **Forvaltningen:**

Maj Green

Niels V. Haar

Pia Vendelholt

#### **Guide for turen:**

Paul Børling

## Program



### **Mandag 22.08.2022.**

- Kl. 08.00 Afgang fra Københavns Hovedbanegård
- Kl. 15.00 Besøg hos Landskabsarkitektfirmaet Kragh og Berglund
- Kl. 19.00 Middag

### **Tirsdag 23.08.2022.**

- Kl. 09.00 Besøg hos Stockholm Kommunes Miljøafdeling
- Kl. 11.00 Besøg i Norra Djurgårdstaden
- Kl. 19.00 Middag på Brasserie Balzac

### **Onsdag 24.08.2022.**

- Kl. 09.00 Besøg hos trafikselskabet Norbina
- Kl. 16.00 Forventet afgang fra Stockholm – dog med forsinkelse
- Kl. 22.30 Ankomst til Københavns Hovedbanegård – tak for en god tur

## Mandag den 22. august 2022

Med afgang fra Københavns Hovedbanegård, klokken 8 om morgenen, med kurs mod Stockholm var studieturen for Klima- og Miljøudvalget i gang. En togtur på cirka 6 timer og med kun et enkelt skift i Malmö. En nem og bekvem måde at komme til Stockholm på.

Vores Guide Paul Børling tog imod os på Stockholm Central togstation og med T-banen tog vi direkte til vores første besøg.

### Besøg hos Landskabsarkitektfirmaet Kragh og Berglund



Vi blev budt indenfor i et relativt lille kontor til kaffe og et udvalg af svenske kager. Kragh og Berglund er et dansk funderet landskabsarkitektfirma, som rådgivere har de deltaget og udviklet flere større projekter i såvel Sverige som i Danmark. Til eksempel kan nævnes det landskabelige i Base Camp Skovbrynet i Virum, Bellahøj Skole, Kongelunden i Århus og torvene omkring Tingbjerg.

Kragh og Berglund som arbejder med bæredygtig projektering, biodiversitet, klimatilpasning og samarbejder med

kommuner og andre bygherrer. Firmaet arbejder med et værktøj **GYF Faktor** (Grøn areal faktor), som er et svensk udviklet planlægningsværktøj, som skal sikre at der kommer mere natur ind i byen og at økosystemer bliver en selvfølge i byplanlægningen.

Værktøjet sætter fokus på at naturen i byen værdsættes af borgerne, giver noget smukt at se på, hvilket bidrager til større folkesundhed – giver føde til fugle og insekter, som øger biodiversiteten – forsinker og renser de stigende regnmængder og reducerer støjen i byen.

Ved at arbejde med GYF værktøjet sikrer man at udviklingen af nye byområder sker med fokus på, at byen vokser mere bæredygtigt og på en ressourceeffektiv måde og som er bedre rustet til klimaændringer.

GYF faktoren er en vægtning af kvaliteten og mængde (størrelsen) af et områdes grønne og blå områder. En høj GYF faktor betyder, at området indeholder gode og mange økosystemer. Der er ikke givet en fast værdi for en korrekt GYF faktor, det skal sættes i forhold til hvad området skal anvendes til. Eksempelvis er GYF faktoren for gademiljøer af naturlige årsager generelt væsentligt lavere end ønskeligt i parker og grønne områder.

Hvis der skal peges på noget fra Danmark, som ligner den svenske GYF, vil det være biofaktor. Biofaktor er et udtryk for den biologiske aktivitet, som et område levner plads til.

Endvidere arbejder man i Sverige meget med det der omtales som **Stockholm metoden** i forbindelse med plantning af træer. I Stockholm består undergrunden hovedsagligt af granit og sand. Ved

plantning erstatter man brugen af muld med biokul og kompost. Biokul har vist sig at være et godt vækstmedie, der let binder nærringstoffer og vand. Derudover skønnes det at have en rensende effekt ift. forskellige uønskede stoffer fx salt, tungmetaller mm. Der er gennemført forsøg i Københavns Kommune med plantning af træer efter denne metode.

### ***Videre til hotellet***

Efter besøget hos Kragh og Berglund gik turen videre med T-banen til Hotel Birger Jarl – centralt beliggende i Norrmalm. Indkvartering og herefter fælles afgang til middag kort afstand fra hotellet. En hyggelig aften med godt humør.

## **Tirsdag den 23. august 2022**

Planen var at vi skulle tidligt afsted fra hotellet for at besøge Rådhuset i Stockholm. Her skulle vi høre om Stockholms Kommunes "Klimapakt". Dette blev ændret til, at medarbejder Charlotte Hedvik fra kommunen kom til vores hotel.

### **Besøg fra Stockholm Kommunes Miljøafdeling**



Stockholms "Klimapakt" er et netværk mellem Stockholm by, virksomheder og organisationer og har eksisteret i 15 år. Netværket består af 360 medlemmer, fra alle brancher og som alle brænder for klimadagsordenen. Ved underskrift og indmeldelse forpligtiger man sig til at bidrage til at byen Stockholm når sine klimamål.

Netværket er primært finansieret af kommunen og kan i en Gladsaxe kontekst sammenlignes med vores erhvervssamarbejder. Der er etableret flere netværk med forskellige temaer som alle arbejder for at nå de opstillede klimamål.

Overordnet mål er, at Stockholm er fossilfri og klimapositiv i 2040. I Stockholm har man indført betalingsring, arbejder med trængselsafgift og høje p-afgifter for at holde bilerne ude af byen. Det var tydeligt at mærke at trafikken i byen var mindre end det man eksempelvis oplever ved en gåtur i København.

"Klimapakten" gennemfører en række arrangementer som seminarer, konferencer, studiebesøg og udsender nyhedsbreve. Emnerne i arrangementerne er mangfoldige – eksempler er - reduktion af plastikaffald, reduktion af indpakning af fødevarer, elektrisk transport, reduktion af byggeaffald, klimasmarte events og byudvikling.

### ***Besøg i et af Europas største byudviklingsprojekter – Norra Djurgårdsstaden***

Vi ankom til området Djurgårdsstaden så der var tid til en lille gåtur i området. Noget af det første man blev mødt af var

flere kæmpe og flotte ældre gastanke bygget i røde mursten.

Vi fik en let svensk frokost på en restaurant som tidligere havde huset et værksted. Mange af installationerne fra tiden som industriel arbejdsplads var bevaret i restauranten, det var et rå men samtidigt fint udtryk.



Efter frokosten skulle vi møde vores guide, som de følgende timer skulle gøre os klogere på projektet i Djurgårdsstaden.



Norra Djurgårdsstaden i Stockholm er et af Europas største bæredygtige

byudviklingsprojekter – et område på 236 hektar – hvor der skabes plads til 12.000 boliger og omkring 35.000 nye arbejdspladser. Projektet strækker sig over perioden fra 2009 og frem til 2030.

Området hvor projektet gennemføres er et område hvor der tidligere var industri – flere store og smukke gastanke, tæt på havneområde og med diverse havneaktiviteter. Gastankenes ydre bygværker er bevaret, en tank vil blive anvendt til hotel, en anden til et større koncerthus.



Norra Djurgårdsstaden skal blive en attraktiv bydel med en naturlig kobling til det øvrige Stockholm. Der stilles store krav til alle byggeaktører, krav om energieffektive bygninger med brug af solceller til energiproduktion, krav til grønne løsninger i gårde og på tage, skarpe krav til cykelparkering med mere.

Hovedparten af boligerne i området er **lavenergiboliger** med bl.a. energieffektive installationer. Solceller eller solfangere installeres på mange af bygningerne for at være på forkant med vedvarende energi. Energibehovet i lavenergihuse er cirka 40 procent mindre end i traditionelle bygninger.

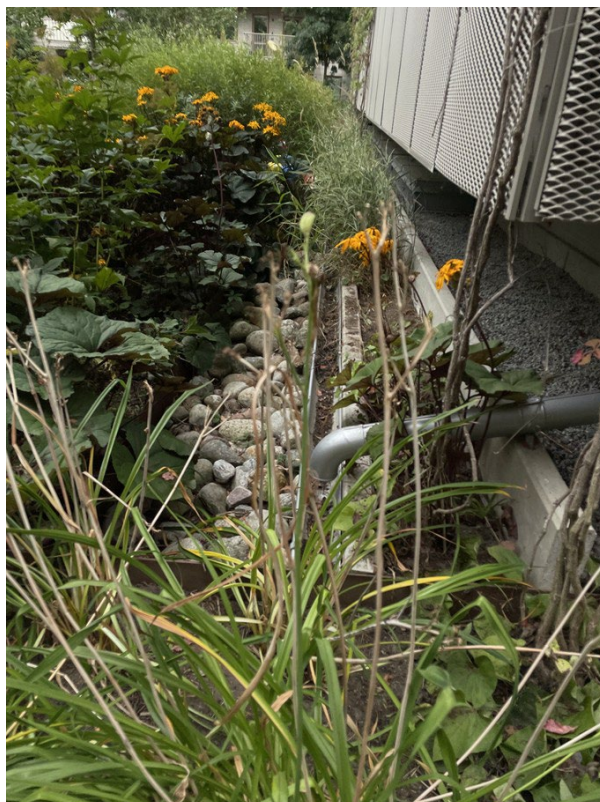
Der stilles krav til at alle byggematerialer udføres med **sunde materialer** som giver et godt

indeklima og som undgår spredning af sundhedsfarlige stoffer til miljøet.



Grønne tage, facader, gårde og gader spiller en stor rolle for at øge biologisk mangfoldighed, håndtere og forsinkere regnvand – **klimatilpasning** – og bidrager til at øge trivselen i området.

Der er fokus på **affaldssortering**, hvor der er flere steder i området er affaldssug med sortering i tre fraktioner – aviser og ugeblade, plastemballage og restaffald. Madaffald håndteres i en kværn og håndteres sammen med spildevandet. Der er adskillige miljø- og genbrugsstationer i området som håndterer øvrige fraktioner som eksempelvis storskrald og farligt affald. Affaldssystemet er udformet for at understøtte kildesortering og øge renheden af affaldsfraktionerne. Systemet bidrager til at mindske transport, støj og udslip af drivhusgasser fra skraldebiler.



Gang, cykel og kollektivtrafik prioriteres. En blanding af boliger og virksomheder

herunder butikker sikre god tilgang til service i nærområdet. Det **mindsker transportbehovet**. Der afsættes plads til stor andel af cykelparkering. I gaderne etableres p-plads for gæster til området og til delebiler. Egentlig beboerparkering er begrænset og findes i garager i en vis afstand fra boligerne.

### ***Bus tilbage til hotellet***

Dagens arrangementer var slut og sidste del af eftermiddagen var til fri afbenyttelse. Nogle tog en tur ind til Stockholm centrum andre vente snuden hjem mod hotellet.

En kort gåtur fra hotellet gik vi i samlet flot til aftenens restaurant, en fransk bistro, som bød på herlige franske retter. En del af gruppen sluttede aftenen med en enkelt drink på en engelsk pub.

## **Onsdag den 24. august 2022**

Efter morgenmaden gik turen med T-banen til for at høre noget om udvikling af bæredygtige kollektive trafikløsninger.

### **Dialog med trafikselkabet Norbina**

Der mangler boliger i Stockholm og i forbindelse med udvikling af et nyt byområde umiddelbart uden for Stockholm er der sat fokus på blandt andet større bæredygtig og lettilgængelig kollektiv trafik.

En ny regional togstation med forbindelse direkte fra Stockholm centrum er etableret. Man udvikler unikke busløsninger i takt med at byen udvikles og der flytter mennesker til byen.

Barkarbystaden har øget befolkningen med 60 procent inden for få år. Samtidig er rejser med kollektivtrafik øget med 105

procent. Antallet af biler i oplandet er mindsket i takt med at den kollektive trafik udbygges og i dag har hver husstand i byen lige under en bil per husstand.

67 procent af borgerne i byen anvender den kollektive trafik, og er steget fra 45 procent ved opstart af projektet.

Den vigtigste forklaring på succesen, med brugen af den kollektive trafik har været, at trafikplanlægningen har været en integreret del af byudviklingsprojektet helt fra start. Allerede i indledende faser, har de respektive parter i projektet, bidraget og sammenholdt med uvurderlig hjælp inden for infrastruktur, byplanlægning, boligbyggeri og trafikplanlægning.

Nobina har bidraget med deres viden om kollektiv trafik, mobilitetsløsninger og ny teknik.



Barkarbystaden er byen hvor man i 2020 indførte Sveriges først BRT-busser (Bus Rapid Transit), som er fuld elektrificeret, og har bidraget til halvering af rejsetiden.

Siden efteråret 2018 har der kørt selvkørende busser – verdens første – i Barkarbystaden. Disse små busser kan rumme op til 11 passagere og rekvireres

via en On-Demand-løsning på en mobil-app. Busserne kører i enden af busstationerne og ud helt ud til boligenhederne.



### ***Frokost og tilbage til Danmark***

Inden turen med bus og T-banen retur til Stockholm fik vi en lidt kaotisk frokost på en lille græsk/tyrkisk restaurant. Frokosten kunne heldigvis nydes i eftermiddagssolen.

Tilbage i Stockholm og en togtur mod København venter - Klima- og Miljøudvalgets studietur til Stockholm er slut.

Tak for en god tur – fagligt lærerig og socialt i top.